

ma. Stoga je Pavličićeva knjiga izuzetno vrijedan i dobrodošao prilog proučavanju tih pitanja u nas.

Tanja Perić-Polonijo

Singala-mingala. Usmene pripovijetke,
Privedila Maja Bošković-Stulli, Znanje,
Zagreb 1983, 236 str.

Status onoga što obično zovemo folklorom danas je — u našoj javnosti i u svijesti suvremenih čitalaca — donekle proturječan. Jer, s jedne strane, folklor se smatra područjem koje stoji u nadležnosti specijalističkih znanstvenih disciplina, a onda i dijelom školske naobrazbe i lektire koja biva napuštena onoga časa kad netko završi školu, ako ne i prije. A to je i razumljivo: kad je nestalo romantičarske predodžbe o folkloru kao čuvaru nacionalne svijesti, a ponekad i kao o jednome autentičnom obliku literature, suvremeni je čitalac postao sklon da folklor odnemari. S druge strane, međutim, taj suvremeni čitalac — koji čita novine, sudjeluje u televizijskim »Jadranskim susretima« i sluša radio — participira na nekim novim oblicima folkloru, a ujedno pomalo postaje i svjestan te svoje participacije. Javlja se manifestacije tzv. urbanog folkloru (od viceva, preko glasi- na do grafita), a javlja se i znanstveni interes za nj (v. npr. analizu zahodskih natpisa i crteža u knjizi **Poetika osporavanja** Aleksandra Flakera). Na taj se način folklor našao u neobičnom položaju: on se doživljava kao dio prošlosti koja je prosječnom čitatelju uglavnom nezanimljiva, premda biva znanstveno proučavana, ali istodobno on živi kao dio sadašnjosti, koji, međutim, kao da se još nije sasvim uzdigao do predmeta racionalne refleksije.

Glavnu zaslugu ove knjige vidim prije svega u tome što uspijeva pomiriti te dvije suprotnosti. Ona, naime, najjednostavnije govoreći, pokazuje da je i onaj folklor koji je dio prošlosti zapravo još uvijek i te kako živ, a da je onaj koji na-

staje danas izrastao iz folklorne tradicije barem u onoj mjeri u kojoj su ga ostvarile nove životne prilike. Ova knjiga, dakle, samim svojim postojanjem, uspijeva prevladati ne-definirani položaj folkloru u našoj suvremenoj svijesti; time je rečeno mnogo ako se zna da je riječ tek o zbirci usmenih pripovijesti prikupljenih na terenu i popraćenih predgovorom, tumačem i najnužnijim znanstvenim aparatom.

Evo na koji način knjiga obavlja tu svoju misiju. U njoj, najprije, uz starije, ima i priča koje su očito novijega postanja. To se vidi po njihovoj tematici i motivici: riječ je o iseljavanju u Ameriku, spominju se novija tehnička dostignuća, osobe iz novije povijesti itd. Međutim, i te su, mlade priče skupljene na terenu, od usmenih kazivača koji su ih i sami od nekoga čuli. Vidi se to ne samo po načinu izlaganja (formulacijska usmena tehnika), nego i po govoru kraja u kojemu su priče zabilježene: on je sačuvan u svome autentičnom obliku, s tim što je pričama pridodan tumač manje poznatih riječi. Na taj su način ove priče dobile osobit status: s jedne strane, one sasvim sigurno jesu dio usmene kulture (što se može provjeriti i njihovom usporedbom s pričama starijega postanja), dakle su ovjerovljene tradicijom, ali su u isto doba i dio novijega, modernijeg života, pa u njima čitalac lako prepoznaje one probleme, one društvene situacije i one ljudske tipove s kojima se i u životu susretao.

Upravo to nas uvodi u jedan osobit aspekt ove knjige koji u njoj smatram osobito vrijednim i koji pokazuje izrazit autorski stav priređivača. Riječ je o tome da svi ovi tekstovi računaju na jednu osobitu vrstu čitatelja, ili, točnije, da su svi oni stavljeni u osobitu čitalačku perspektivu. To je perspektiva urbanoga recipijenta (ili, uopće, recipijenta današnjega, elektronskog i informacijskog doba, ma gdje on živio), a ujedno recipijenta koji nije zaboravio na one folklorne oblike na kojima je i sam participirao prije nego što je stigao u grad, ili prije nego

što je novi folklor (televizijski, gramofonski i drugi) stigao do njega. Ovi tekstovi, zapravo, služe kao izvrsna veza između onih folklornih oblika koje čitatelj — bilo zbog školske lektire, bilo zato što se s njima izravno susretao — doživljava kao stare i tradicionalne, i onih oblika koji danas žive i s kojima se, eventualno, taj čitalac danas susreće u gradu. Zanimljivo je zato da je neke od ovdje skupljenih priča lako dovesti u vezu s modernim urbanim glasinama (v. o tome studiju Maje Bošković-Stulli **Zagrebačka usmena pričanja u prepletanju s novinama i televizijom**, u knjizi **Usmena književnost nekad i danas**, Beograd 1983). Čitatelj je tako naveden da se prisjeti onoga što mu je iz tradicije folklor poznato i da kao folklor prepoznaje ono s čime i danas živi kao sa živom narodnom umjetnošću.

Osobitu ulogu u tome igraju dijalekti. Priređivačica je, naime, dobro uočila u kojoj je mjeri upravo jezik bitna komponenta u današnjem primanju folklor. Današnji su čitatelji, očito, svjesni da postoje razni dijalekti, pa su čak osposobljeni i da razne dijalekte razumiju, premda se najčešće sami trude da govore književno (v. npr. ulogu pokrajinskih dijalekata u suvremenome zagrebačkom govoru). S druge strane, međutim, ti su čitatelji ipak skloni da vlastiti zavičajni idiom shvate kao jedini autentičan govor, pa su čak skloni i da tuđi, njima nepoznat dijalekt shvate isto tako, ponajviše zbog činjenice da se i on razlikuje od književnoga jezika (v. npr. popularnost pokrajinskih festivala zabavne glazbe ili dijalektalnih televizijskih humorističkih serija). Takvi će čitaoci onda — dobro je uočila priređivačica — dijalekt doživjeti ne samo kao dokaz autentičnosti skupljenih priča, nego će biti osobito zainteresirani da upravo takve priče čitaju. Mnoge od tih priča mogu čitatelju izgledati kao živo pripovijedanje nekoga znanca koji potječe iz drugoga kraja (takve su priče, uostalom, danas veoma čest dio urbanog folklor).

U tome smislu, zaslugu priređivačice vidim i u tome što je vodila računa i o potencijalnim čitateljima, o onima kojima folklor nije struka, te im je prilagodila izbor tekstova; a sretna je okolnost i to što je knjiga objavljena u vrlo popularnoj biblioteci »itd« zagrebačkoga »Znanja«.

Posebno je, dakako, pitanje kakav je znanstveni doseg ovakvoga pothvata. Premda njegov cilj u biti nije znanstveni, nego popularizatorski, kulturno djelatni, ipak se i o znanstvenim rezultatima može govoriti. Mislim da njih treba tražiti u temeljnome stavu ove knjige. Polazeći, naime, očito, od ideje o kontinuitetu između tradicionalnih i novijih oblika folklor, M. Bošković-Stulli je, zapravo ovdje, u jednome sažetom, preglednom (upravo bih rekao: autorskom) obliku ponudila dokaze za tu temeljnu tezu. A što je važnije, postavila je ovom zbirkom i neka pitanja; evo samo nekih, koja se nameću na prvome koraku. Kakav je status folklor u društvu kojim dominira pisana kultura? Kako se tradiraju folklorni oblici u takvoj sredini? Kakva je u tome uloga pismenosti, pa i zbirki usmenih pripovijesti? Što današnjem čovjeku folklor kao umjetnost uopće znači?

Pitanja, dakako, ima još, i ona pokazuju koliko još posla ima na tome zanimljivom području. Na barem neka od nabrojanih pitanja sastavljačica ove knjige pokušala je odgovoriti u mnogim svojim specijalističkim studijama. Pa, ako je u njima utjecala na folkloristiku, ovom će knjigom, nađe li ona čitatelja, možda utjecati i na folklor.

Pavao Pavličić